

Gerd Höfling

A zenészek szemüvegviseléséről

1. ábra

A szemüveg túl mélyen ül az orrnyergen, és a pupillatávolsághoz képest túl széles. Ezt a típust hiába kicsinyítjük a szaggatott vonallal jelzett méretre, a keret akkor is alacsonyan ül, és a zenész a keret fölött tekint a karmesterre.

A szemüvegviselés általában nem okoz különösebb gondot a zenészeknek. Azoknál azonban, akik fejüket játék közben előrehajtják (pl. a fuvolások, a hegedűsök és a brácsások), gyakran előfordul, hogy a szemüveg túl mélyen ül, ezért kottaolvasás közben a keret fölött néznek el (1. ábra). Ezek a zenészek mindig inkább magasan ülő keretet válasszanak, függetlenül attól, hogy a modell nagyobb vagy kisebb. A keret vásárlásakor ennek megfelelően kérjük a látszerész szakember segítségét.

A nagy keretek divatja pillanatnyilag örvendetesen visszaszorult. Valójában egy kis „Schubert-szemüveg” is tökéletesen elegendő, mert a látószög valamennyi irányban kb. 30°, az ezt meghaladó szögek pedig fejmozgással kiegyenlíthetők. A nagy üveg súlyánál fogva a nagyobb szemüveg könnyen lecsúszik, annál is inkább mivel a kerek, fülcimpához simuló szarvég igen ritka. A modern – leginkább hokiütőre emlékeztető – száruk nem tartanak rendesen.

A szemüveg készítésénél arra is ügyelni kell, hogy az üveg ne az arc vonalával párhuzamosan legyen beállítva, hanem kis előre dőléssel (un. Imre-döntés), mert a zenészek játék közben – ismét elsősorban a már említett hangszeres csoportok érintettek – fejüket az átlagosnál mélyebbre hajtják. Ha a keret formája és az üveg alul túlságosan kiszélesedik, esetleg még az arccsont is előreálló, a lencse nehezen dönthető, ezért növelni kellene a szem és a lencse távolságát. A lencsét ugyanakkor a két szemnek megfelelően kell centrálni, azaz a pupillatávolsághoz kell beállítani.

Komolyabb látási zavarok rendszerint akkor jelentkeznek először, amikor a zenész eléri az „öreglátási” kort, ami távollátóknál általában már 38 éves kor után, rövidlátóknál (a lencse erősségétől függően) csak 45 éves kor körül várható. Az egyik kínálkozó megoldás a bifokális (kétfókuszú) szemüveg. A bifokális lencsén a közeli és a távoli rész közötti választóvonal alig látható. A másik, egyre

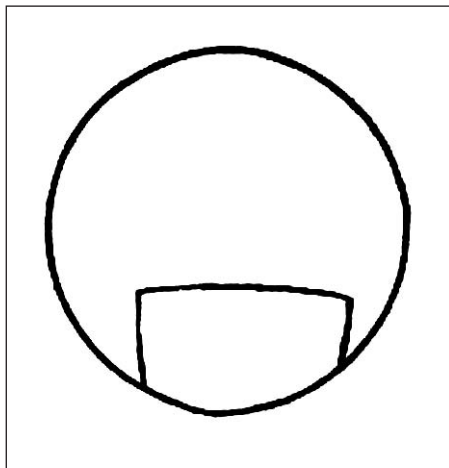
gyakrabban javasolt megoldás, az un. multifokális (többfókuszú) vagy progresszív lencse. Az utóbbi használata azonban nagyobb dioptriák esetén problémákat okozhat. Erre a későbbiekben bővebben kitérünk majd.

A bifokális szemüveg elsősorban a rövidlátók számára megfelelő. Ők ugyanis a távoli részen keresztül olvashatják a kottát. A kotta távolsága szemüinktől kb. 70 cm. Tisztán látásához a szem $100:70 = 1,4$ közeli beállítása szükséges. Ehhez a bifokális szemüveg, közepes erősségű lencsék esetén kb. 50 éves korig tökéletes (2. ábra). A kisebb betűk ill. bejegyzések a hangszert leengedve, a fejet megemelve, kissé közelebből (kb. 30 cm távolságból), az alsó lencserészen át tisztán olvashatók.

A távollátók élességbeállítási (akkomodációs) szélessége kisebb. Az ő számukra 50 éves korig inkább a monofokális szemüveg ajánlott, távoli élességbeállítási addícióval (= 1,0). Ezzel jól látják a kb. fél méterre levő kottát – a távoli

karmestert viszont kissé életlenül. A kisbetűs ujjrendek, apró díszítések kiolvasásához a távollátóknak is bifokális lencse javasolható.

2. ábra

Bifokális lencse nagy közeli résszel. Ha a lencse jó minőségű, a választóvonal alig látható. A választóvonalat az optikus kívánásra magasabbra is teheti. A hangszerüket állal vagy szájjal támasztó zenészek számára azonban rendszerint mindenképpen túl alacsony.

Speciálisan a zenészek számára készül az ún. Ardis-fordított szemüveg (Magyarországon másfajta, pl. Interview-lencsével váltható ki.). Ennek a bifokális lencsének a közeli része magasan a középvonal fölé terjed. A felső részen található kis ablakon keresztül nézheti a zenész a karmestert. Ezt a megoldás egyelőre sajnos viszonylag kevésbé ismert, ezért kevesen is veszik igénybe. Az Ardis-fordított szemüveg mindennapi használatra természetesen nem alkalmas (3. ábra).

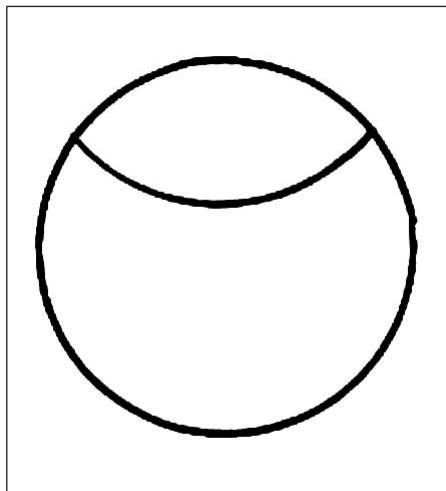
Eddig elsősorban azokról a zenészekről szóltunk, akiknél a hangszer megszólaltatása szükségésképpen a fej előrehajtatásával jár. A többi hangszeres zenész, pl. a csellista, aki játék közben fejét szabadon mozgathatja, problémamentesen olvashatja a kottát a bifokális lencse közeli részével. Érdemes pontosan lemérni a pult távolságát, hogy a szemorvosnál ne csak hozzávetőleges adatot tudjunk mondani.

Tökéletes szemüveg mellett is előfordulhatnak látási panaszok olyan esetben, ahol két zenész ül egy pultnál. A színházi zenekari árokban ennek általában a fényvisszaverődés, a sokféle anomália

az oka. Az oldalt ülő muzikusokat különösen érinti a színpadi reflektorok és szoffiták fényének visszaverődése. A ceruzás bejegyzések szinte olvashatatlanok a csillogó, fényes felületeken. Ez a probléma különböző tükröződés-gátló rétegek alkalmazásával oldható meg.

A pulttól való távolságból adódó látási nehézségek elvileg kiküszöbölhetők a már említett modern multifokális, progresszív szemüveg segítségével. Viselése azonban elsősorban idősebb korban ajánlott, mivel a kottaolvasási távolság (kb. 70 cm) nagyobb mint a könyv szokványos olvasási távolsága (kb. 40 cm), illetve a képernyőolvasás távolsága (kb. 60 cm). Ráadásul, legkésőbb a 2 dioptriás távoli élesítés esetén a lencse viselése már problematikus. Erre magam jöttem rá,

3. ábra

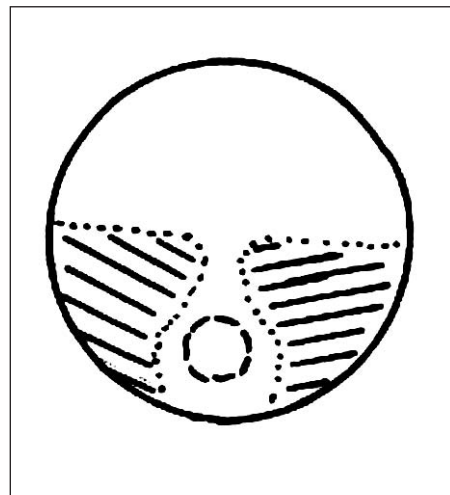

Ardis-fordított bifokális lencse. A közeli rész bármilyen fejtartás mellett megfelelő a kottaolvasáshoz. A felső, kicsi távoli részen át a karmester jól látható. A szemüveg mindennapos használatra nem alkalmas.

amikor progresszív lencsét viseltem hegedülés közben (4. ábra). Egy bizonyos fejtartásban kb. 15 centiméteres kottaszakaszt látható élesen, a sor többi része elmosódott. A továbbhaladáshoz a fejet jobbra kell fordítani. Tekintve, hogy a hegedű tartása közben az áll és a kar tartása összhangban van, minden egyes sor elolvasásához a hangszer, a fej és a teljes felsőtest ide-oda mozgatása szükséges. Ezért, megítélésem szerint a nagyobb távoli élesítésű progresszív lencsék a zenészek számára teljességgel alkalmatlanok, függetlenül attól, hogy rövidlátó vagy távollátó-e a muzikus.

Igen kellemetlen, ha játék közben a szemüveg párasodik. A probléma elsősorban a nagyobb keretknél gyakori, a modern, kis keretknél ritkább. A szem-

4. ábra

Progresszív (multifokális) lencse látásélessége. A távoli rész olyan mint a bifokális lencsén. A középső tartomány folyamatosan vezet át a közeli részbe. Ezt az ún. korridort mindkét oldalon életlen zóna határolja. A tulajdonképpeni közeli rész még a bifokális lencse közeli részénél is mélyebben ül, területe kisebb. Minél nagyobb a különbség a szemüveg közeli és távoli része között, a korridor annál keskenyebb.

héj izzadása megnöveli a levegő páratartalmát a szemüveg körül. Ha a pára nem tud felfelé távozni a homlok és a szemüveg kerete között, hogy helyet adjon az alulról jövő hidegebb levegőnek, lecsapódik az üvegen. A nagyobb keretknél gyakran előfordul, hogy a homlok és a keret között nincs hely, ezért a pára nem tud felfelé távozni. A kis keretknél rendszerint elegendő a hely. A párasodás tehát nemcsak a terem hőmérsékletétől függ, nemcsak attól, mennyire izzadunk, hanem arcunk és a szemüveg távolságától is. A párasodás ellen a szemüveg Crizal páramentesítő bevonattal valamint olyan tisztítószerekkel is védhető, amelyek 24 órára páramentesessé teszik a felületet.

Magyar szöveg: Novák Optika

(A cikk elsőként a „Das Orchester” 3/98-as számában jelent meg. Köszönjük a közlési jogot!)